

فصل دوم

جغرافیای انسانی استان فارس

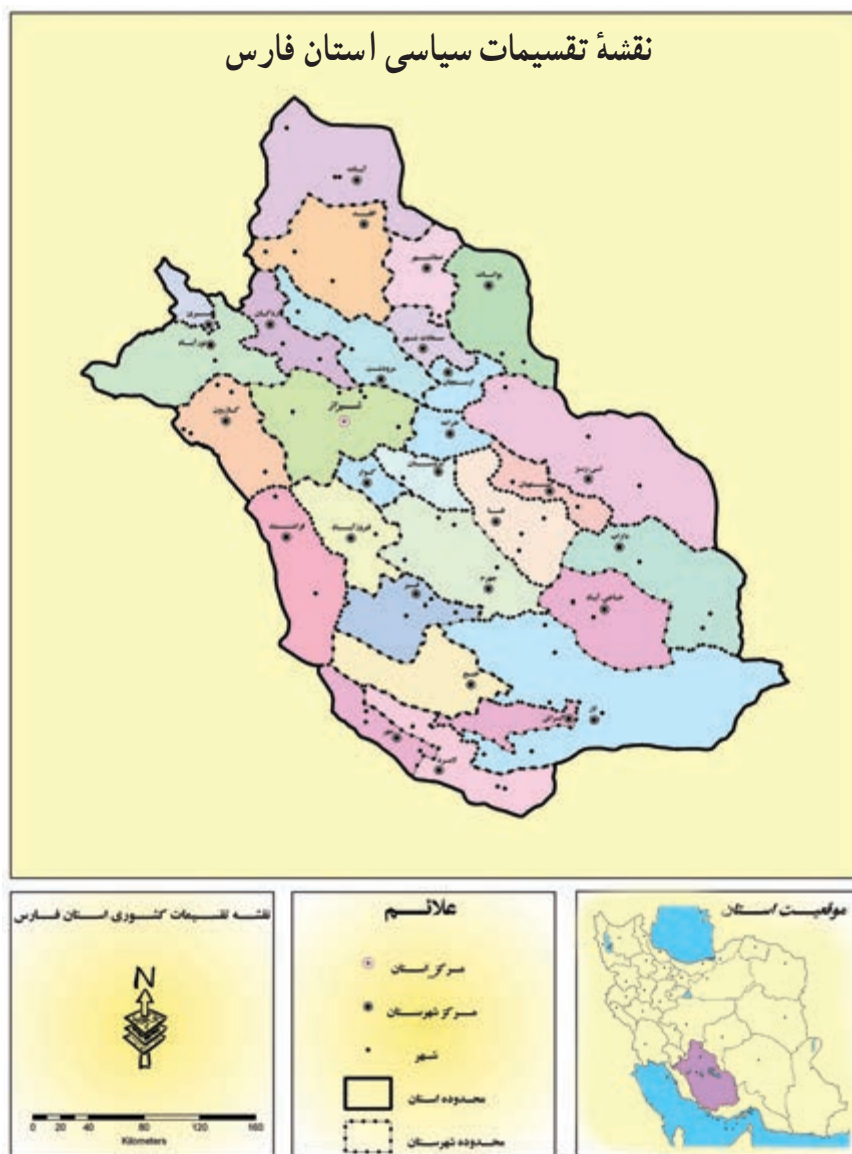

درس ششم تقسیمات سیاسی استان

استان فارس از دیرینه‌ترین کانون‌های تمدن و فرهنگ ایران است. شواهد موجود نشانگر قدمت چند هزار ساله این سرزمین است که مردمان این دیار را با عنوان پرسیا - پارس - یاد کرده است. عظمت فارس، قبل و بعد از اسلام، این سرزمین را با اعتقادات و باورهای ریشه‌دار ملی و توحیدی پیوند داده است. اکنون فارس به دلیل وجود یادمان‌های مذهبی و حرم و بارگاه امامزادگان بسیار، سومین مرکز مقدس اهل بیت علیهم السلام در ایران شمرده می‌شود.

شکل ۱-۲- یادمان‌های مذهبی - ملی استان

شکل ۲-۲- نقشه تقسیمات سیاسی استان فارس

پرسش

- به نقشه تقسیمات سیاسی استان فارس نگاه کنید و موقعیت جغرافیایی شهرستان محل سکونت خود را روی نقشه مشخص نمایید.
- محل سکونت شما در محدوده کدام شهرستان قرار دارد؟
- جمعیت شهرستان محل زندگی خود را از جدول پیدا کرده و آن را با جمعیت مرکز استان مقایسه کنید.

تعداد شهرستان: ۲۹ تعداد بخش: ۸۴ تعداد دهستان: ۲۰۵ تعداد نقاط شهری: ۱۰۲

جدول ۱-۲- تقسیمات سیاسی استان فارس به تفکیک شهرستان (آبان ماه ۱۳۸۹)

ردیف	شهرستان	مرکز شهرستان	بخش	مرکز بخش	دهستان	مرکز دهستان	شهر
۱	آباده	آباده	مرکزی	آباده	ایزدخواست	ایزدخواست	ایزدخواست
					بیدک	بیدک	آباده (د. ن)
					سورمق	سورمق	سورمق
					بهمن	بهمن	بهمن
					خسروشیرین	خسروشیرین	صغاد (در دهستان بهمین)
۲	ارسنجان	ارسنجان	مرکزی	ارسنجان	علی آباد ملک	علی آباد ملک	ارسنجان
					شورآب	شورآب	
					خبریز	خبریز	
۳	استهبان	استهبان	مرکزی	استهبان	ایح	ایح	استهبان
			رونیز	رونیز	رونیز	رونیز	ایح
					خیر	ماه فرخان	رونیز
۴	اقلید	اقلید	مرکزی	اقلید	خنجشت	خنجشت	اقلید
					شهرمیان	شهرمیان	
			حسن آباد	حسن آباد	حسن آباد	حسن آباد	حسن آباد
					بکان	بکان	
					احمدآباد	احمدآباد	
			سده	سده	سده	سده	سده
					دژکرد	دژکرد	دژکرد
					آسپاس	آسپاس	
۵	بوانات	بوانات	مرکزی	بوانات	باغستان	جشنیان	بوانات
					سیمکان	سیمکان	
			مزایجان	مزایجان	مزایجان	مزایجان	مزایجان
					سروستان	سروستان	
			سرچهان	کره ای	سرچهان	حسامی	کره ای
					توجردی	توجردی	حسامی
					باغ صفا	باغ صفا	
۶	پاسارگاد	سعادت شهر	مرکزی	سعادت شهر	کمین	جیسفان	سعادت شهر
					سرپیران	نعیم آباد	

ردیف	شهرستان	مرکز شهرستان	بخش	مرکز بخش	دهستان	مرکز دهستان	شهر
			پاسارگاد	مادر سلیمان	مادر سلیمان	مادر سلیمان	مادر سلیمان
					ابوالوردی	ابوالوردی	
۷	جهرم فرمانداری ویژه	جهرم	مرکزی	جهرم	جلگاه	حیدرآباد	جهرم
					کوهک	خرم آباد	
			خفر	باب انار	خفر	باب انار	باب انار
					راهگان	تادوان	
					سفیدار	اسماعیل آباد	
					علی آباد	علی آباد	
					گل برنجی	گل برنجی	خاوران
			سیمکان	دوزه	پل به بالا	دوزه	دوزه
					پشت پر	جرمشت بالا	
					پل به پایین	شاغون	
			کردیان	قطب آباد	قطب آباد	قطب آباد	قطب آباد
					علویه	علویه	
	خرامه	خرامه	مرکزی	خرامه	خیرآباد	خیرآباد تولی	خرامه
					کفدهک	کفدهک	
					معزآباد	معزآباد جابری	
			کربال	سلطان آباد	دهقانان	دهقانان	سلطان شهر
					سفلی	سفلی	
۹	خرم بید	صفاشهر	مرکزی	صفاشهر	خرمی	فاقد مرکز دهستان	صفاشهر
					قشلاق	قشلاق	
			مشهد مرغاب	قادرآباد	شهیدآباد	شهیدآباد	قادرآباد
۱۰	خنج	خنج	مرکزی	خنج	سیف آباد	سیف آباد	خنج
					تنگ نارک	بیگرد	
			محملة	محملة	محملة	محملة	
					باغان	باغان	

جغرافیای انسانی استان

ردیف	شهرستان	مرکز شهرستان	بخش	مرکز بخش	دهستان	مرکز دهستان	شهر
۱۱	داراب	داراب	مرکزی	داراب	هشیوار	شهنان	داراب
					بالش	سنگ چارک	
					بختاجرد	بختاجرد	
					پاسخن	پاسخن	
					فسارود	مادوان	
					نصروان	نصروان	
			جنت	جنت شهر	قریه الخیر	جنت شهر	جنت شهر
					قلعه بیابان	قلعه بیابان	
					رستاق	رستاق	
					کوهستان	تل بارگاه	
			فورگ	دوبرجی	فورگ	دوبرجی	دوبرجی
					آبشور	فدامی	
۱۲	زرین دشت	حاجی آباد	مرکزی	حاجی آباد	زیرآب	زیرآب	حاجی آباد
					دبیران	دبیران	دبیران
					خسویه	خسویه	
			ایزدخواست	شهرپیر	ایزدخواست غربی	شهرپیر	شهرپیر
					ایزدخواست شرقی	گل کویه	
۱۳	رستم	مصیری	مرکزی	مصیری	رستم یک	مصیری	مصیری
					رستم دو	دهنو مقیمی	
			سورنا	کوپن	رستم سه	کوپن	کوپن
۱۴	سپیدان	اردکان	مرکزی	اردکان	خفری	جوزکنگری	اردکان
					شش پیر	بهرغان	
					کمهر	کمهر	
			بیضا	بیضا	بیضا	بیضا	بیضا
					باش	باش	
					کوشک هزار	کوشک هزار	
			همایجان	هماشهر	همایجان	هماشهر	هماشهر
					سرناباد	شاه محمدی	

ردیف	شهرستان	مرکز شهرستان	بخش	مرکز بخش	دهستان	مرکز دهستان	شهر
۱۵	سروستان	سروستان	مرکزی	سروستان	کت گنبد	سروستان	سروستان
					شوریجه	شوریجه	
					کوهنجان	کوهنجان	کوهنجان
					مهارلو	مهارلو	
۱۶	شیراز	شیراز	مرکزی	شیراز	قره باغ	سیراز	شیراز (د.ن) صدرا (شهر جدید)
					دراک	سیراز	
					سیاخ دارنگون	سیراز	
					کفتک	سیراز	
					بیدزرد	سیراز	
					داریان	سیراز	
			ارژن	خانه زنیان	قره چمن	خانه زنیان	داریان خانه زنیان
					دشت ارژن	چهل چشمه	
					کوهمره سرخی	ریچی	
	زرقان	زرقان	زرقان	زرقان	لپوئی	لپوئی	زرقان لپوئی
					بندامیر	بندامیر	
					رحمت آباد	رحمت آباد	
۱۷	فراشبند	فراشبند	مرکزی	فراشبند	آویز	آویز	فراشبند
					نوجین	نوجین	نوجین
					دهرم	دهرم	دهرم
					دژگاه	دولت آباد	
۱۸	فسا	فسا	مرکزی	فسا	کوشک قاضی	کوشک قاضی	فسا
					صحرا رود	صحرا رود	
					جنگل	جنگل	
					ششده	ششده	
			ششده و قره بلاغ	ششده	قره بلاغ	قره بلاغ	ششده قره بلاغ زاهدشهر میان شهر نوبندگان
					فدشکوئیه	فدشکوئیه	
					میان شهر	میان شهر	
					نوبندگان	نوبندگان	

جغرافیای انسانی استان

ردیف	شهرستان	مرکز شهرستان	بخش	مرکز بخش	دهستان	مرکز دهستان	شهر
۱۹	فیروزآباد	فیروزآباد	مرکزی	فیروزآباد	احمدآباد	احمدآباد	فیروزآباد
					جایدشت	جایدشت	
			میمند	میمند	برزیتون	برزیتون	میمند
					خواجهای	جوکان	
					دادنجان	دادنجان	
۲۰	قیروکارزین	قبر	مرکزی	قبر	فتحآباد	کارزین	قبر (در دهستان فتحآباد)
					هنگام	هنگام	کارزین (" ")
					مبارکآباد	مبارکآباد	امامشهر (" ")
			افزر	افزر	زاخرویه	مزرعه پهن	مبارکآباد (دهستان مبارکآباد)
					افزر	افزر	افزر
۲۱	کازرون	کازرون	مرکزی	کازرون	دریس	دریس	کازرون
					بلیان	مهرنجان	
					شاپور	سیدحسین	
			چنار شاهيجان	قائمیه	سمغان	ملای انبار	قائمیه
					انارستان	انارستان	
			جره و بالاده	بالاده	جره	جره	بالاده
					دادین	دادین علیا	
					فامور	نرگسزار	
			کوهمره	نودان	کوهمره	نودان	نودان
					دشت برم	کلانی	
			کنار تخته و کمارج	کنار تخته	کنار تخته	کنار تخته	کنار تخته
					کمارج	کمارج	
			خشت	خشت	بورکی	بورکی علیا	خشت
					امامزاده محمد	شهبازخانی	

ردیف	شهرستان	مرکز شهرستان	بخش	مرکز بخش	دهستان	مرکز دهستان	شهر
۲۲	کوار	کوار	مرکزی	کوار	اکبرآباد	کوار	کوار
					ده شیب	فرمشکان	
					طسوج	طسوج	
					فتح آباد	فتح آباد	
۲۳	لامرد	لامرد	مرکزی	لامرد	ترمان	حومه	لامرد
					سیگار	سیگار	
					چاه ورز	چاه ورز	
					شیخ عامر	شیخ عامر	
					اشکنان	اشکنان	
					کال	کال	
					علامرودشت	علامرودشت	
					خیرگو	خیرگو	
۲۴	لارستان فرمانداری ویژه	لار	مرکزی	لار	لطیفی	حومه	لار (در دهستان حومه)
					درز	درزوسایبان	لطیفی (در دهستان حومه)
					دهکویه	دهکویه	خور (در دهستان حومه)
					فیشور	فیشور	اوز
					کوره	بیدشهر	
					بنارویه	بنارویه	بنارویه
					ده فیش	ده فیش	
					بیرم	بیرم	بیرم
					بالاده	بالاده	
					جویم	جویم	جویم
					بلغان	هرم	
					عمادده	عمادده	عمادده
					باغ	صحرای باغ	

جغرافیای انسانی استان

ردیف	شهرستان	مرکز شهرستان	بخش	مرکز بخش	دهستان	مرکز دهستان	شهر
۲۵	گراش	گراش	مرکزی	گراش	فداغ	فداغ	گراش
					خلیلی	خلیلی	
					ارد	ارد	
					سبزپوش	زینل آباد	
۲۶	مهر	مهر	مرکزی	مهر	مهر	مهر	مهر
					ارودان	ارودان	
					اسیر	اسیر	
					دشت لاله	شهرک امام خمینی	
					گلهدار	گلهدار	گلهدار
					فال	فال	
					ورای	ورای	
					خوزی	خوزی	
۲۷	مرودشت	مرودشت	مرکزی	مرودشت	کناره	کناره	مرودشت
					رامجردیک	کوه سبز	
					رودبال	فتح آباد	
					مجدآباد	مجدآباد	
					محمدآباد	محمدآباد	
					نقش رستم	زنگی آباد	
					رامجرد	رامجرد	
					درودزن	درودزن	
					ابرج	بیدگل	
					سیدان	سیدان	
					رحمت	کره طاوی	
					کامفیروز	کامفیروز	
	کر	خانیمن	خانیمن	کامفیروز	خرم مکان	خرم مکان	خانیمن
					کامفیروز شمالی	خانیمن	
					گره	گره	

ردیف	شهرستان	مرکز شهرستان	بخش	مرکز بخش	دهستان	مرکز دهستان	شهر
۲۸	ممسنی	نورآباد	مرکزی	نورآباد	بکش یک	گچگران	نورآباد (در دهستان بکش ۱) خومه زار (" ")
					بکش دو	آهنگری	
					جاوید ماهوری	مورکی	
					جوزار	مهرنجان	
					فهلپان	فهلپان علیا	
			دشمن زیاری	دولت آباد	دشمن زیاری	دولت آباد	بابامنیر
					مشایخ	مشایخ	
					ماهور	بابامنیر	
					میشان	میشان علیا	
۲۹	نیریز	نیریز	مرکزی	نیریز	رستاق	نصیرآباد	نیریز
					هرگان	هرگان	
			پشتکوه	پشتکوه	مشکان	مشکان	مشکان
					دهجاء	دهجاء	
			قطرویه	قطرویه	قطرویه	قطرویه	قطرویه
					ریزآب	ریزآب	
			آباد طشک	آباد طشک	آباد طشک	آباد طشک	آباد طشک
					بختگان	کوشک	
					حنا	تم شولی	

درس هفتم شیوه‌های زندگی در استان

شکل ۲-۳- شیوه‌های زندگی

این تصاویر نشان‌دهنده کدام یک از شیوه‌های مختلف زندگی در استان فارس است؟

استان فارس از مراکز مهم کوچ‌نشینی است که با جمعیت ۱۳۲,۰۰۰ نفر، حدود ۳۲ درصد جمعیت کوچ‌نشین کشور و ۱ درصد جمعیت استان را شامل می‌شود. مهم‌ترین ایل‌های کوچ‌نشین فارس: ایل قشقایی، ایل خسه، ایل ممسنی، و برخی طایفه‌های مستقل‌اند که در محدوده‌های استان فارس جابه‌جا می‌شوند.

با توجه به نقشه، محل ییلاق و قشلاق دو ایل استان فارس را مشخص کنید.

امروزه شیوه زندگی کوچ‌نشینی تغییر کرده است و کوچ قبیله‌ای جای خود را به کوچ خانواری داده است. محدودیت منابع آب، آسیب دیدن مراتع و چراگاه‌ها، کمبود منابع تولیدات دامی و گرایش به برخورداری از رفاه و جاذبه‌های زندگی یکجانشینی (در روستاها و شهرها) باعث تغییر و دگرگونی در زندگی کوچ‌نشینان شده است.

شکل ۵-۲- کوچ سنتی همراه با مظاهر جدید زندگی (اتومبیل)

در حال حاضر کوچ‌نشینان فارس به شیوه‌های مختلفی زندگی می‌کنند :

- ۱- برخی مانند ایل بزرگ قشقایی شیوه سنتی کوچ و زندگی قبیله‌ای را دنبال می‌کنند و برای پرورش دام و تأمین معاش دائماً در حال جابه‌جایی از ارتفاعات (ییلاق) در بهار و تابستان به دشت‌ها (قشلاق) در پاییز و زمستان‌اند.
- ۲- گروهی از کوچ‌نشینان، خانه‌ای در روستا و مرتعی در کوهستان دارند. در بهار دام‌ها را برای چرا به ارتفاعات می‌برند و برای برداشت محصول به روستا باز می‌گردند. اینها در حقیقت نیمه کوچ‌رو هستند.
- ۳- کوچ‌نشینانی که اکنون اسکان یافته‌اند، مانند ایلات ممسنی و کوهمره.
- ۴- عده‌ای از کوچ‌نشینان نیز رمه‌گردان‌اند که براساس وجود مرتع و علوفه، دام‌های خود را به چرا می‌برند و از طریق شبانی یا چوپانی زندگی می‌کنند.

ساختار فرهنگی کوچ‌نشینان فارس: کوچ‌نشینان فارس از اقوام ترک، لر، و عرب تشکیل شده و دارای گویش‌ها و لهجه‌های مختلفی هستند. اینان نسبت به شعارهای ملی و مذهبی بسیار پای بندند و شعر، موسیقی، لباس‌های محلی و سنتی مخصوص به خود دارند. غیرت، شجاعت و مردانگی از ویژگی‌های کوچ‌نشینان فارس است. کوچ‌نشینان استان همواره در برابر قدرت‌های بزرگ ایستاده‌اند. حضور بسیج عشایر استان در دوران دفاع مقدس، حماسه بزرگ جنگ جنوب علیه استعمار انگلیس و استقامت قشقای‌ها، نمونه‌هایی از مقاومت و دلیری کوچ‌نشینان است؛ چنان‌که امام خمینی (ره)، کوچ‌نشینان را به علت دفاع از سرزمین اسلامی ذخائر انقلاب نامیدند.

کوچ‌نشینان فارس نسبت به برنامه‌های آموزشی و سوادآموزی بسیار علاقه‌مند هستند. نرخ باسوادی در بین ایل‌های اسکان‌یافته بالاتر از کوچ‌نشینان کوچ‌رو است. دلیل این امر محدود بودن امکانات سوادآموزی در هنگام کوچ است.

شکل ۲-۶- کلاس‌های کوچ‌نشینی در چادرها و چمنزارهای طبیعی

زندگی روستایی

پراکندگی روستاها در فارس چگونه است؟

شکل‌گیری زندگی روستایی در فارس از سابقه‌ای طولانی برخوردار است. پراکندگی و استقرار روستاهای استان فارس تحت تأثیر عوامل طبیعی مانند آب و هوا، ناهمواری‌ها، میزان آب، نوع خاک بوده است. عوامل انسانی نیز مانند نوع معیشت و تعداد جمعیت در این پراکندگی نقش داشته است. هرچه از بخش‌های غربی و مرکزی به جنوب و جنوب شرقی پیش رویم از تعداد روستاها و جمعیت آنها کاسته می‌شود. چرا؟ اگر از مناطق معتدل به مناطق خشک نزدیک شویم، فاصله روستاها از یکدیگر زیادتر شده و جمعیت آنها کمتر می‌شود.

نحوه شکل‌گیری و طبقه‌بندی روستاهای استان فارس

مساکن روستایی در استان فارس تحت تأثیر عوامل اقلیمی و جغرافیایی و وضعیت اقتصادی شکل گرفته است. بیشتر روستاهای

جغرافیای انسانی استان

فارس از نظر شکل، متمرکز و مجتمع‌اند. در این سکونتگاه‌ها، خانه‌های روستایی به یکدیگر چسبیده و بدون فاصله در کنار هم قرار دارند. مزارع از خانه‌ها جدا می‌باشند و فاصله یک روستا با روستای دیگر، زیاد است. مهم‌ترین دلیل این شکل‌گیری، محدود بودن منابع آب است. بسیاری از روستاها نیز از گذشته برای امنیت و دفاع از خود و حفظ آب و مزارع به صورت مجتمع و متمرکز درآمده‌اند. بنابراین، روستاهای فارس را می‌توان بر اساس ارتفاع به دو دسته روستاهای دشت و روستاهای کوهستانی طبقه‌بندی کرد. تعداد، وسعت و جمعیت روستاهای دشتی بیشتر از روستاهای کوهستانی است.

شکل ۷-۲- چشم‌اندازی از روستاهای دشتی و کوهستانی

مسائل روستایی استان فارس

مهاجرت: مهاجرت از نقاط روستایی به مراکز پرجمعیت شهری از مسائل مهم روستاهای استان است. بین مهاجرفرستی روستاهای فارس با ساختار سنی جمعیت آنها رابطه وجود دارد. سیر تحولات روستایی استان نشان می‌دهد که روستاهای کوچک در حال تبدیل شدن به روستاهای پرجمعیت (روستا - شهر) هستند. عواملی مانند کاهش منابع آب و مکانیزه شدن کشاورزی، مهاجرفرستی روستاها را تشدید کرده است.

مسئله آب: اتلاف و هدر رفت آب از مشکلات عمده روستائیان استان است. این مسئله ریشه در استفاده از شیوه‌های نامناسب آبیاری در بخش زراعت این مناطق دارد؛ علاوه بر این، آب در روستاها به صورت‌های مختلفی مصرف شده یا به هدر می‌رود که می‌توان به مصارف خانگی و روستایی و دامداری، نفوذ آب در نهرها و جوی‌های انتقال آب به مزارع، تبخیر زیاد آب در محل‌های ذخیره آب، اشاره کرد. علاوه بر موارد بالا می‌توان مشکلات و مسائل دیگر روستایی استان را نیز مطرح کرد؛ مانند - پراکندگی روستاها، وجود روستاهای زیاد با جمعیت کم. آیا شما می‌توانید موارد دیگری را ذکر کنید؟

زندگی شهری

شهرهای فارس چگونه ایجاد شده‌اند؟

شکل‌گیری شهرهای استان فارس متفاوت است. کهن‌ترین شهرهای ایران را می‌توان در استان فارس جست‌وجو کرد. برخی شهرها مانند شیراز، کازرون (بیشاپور) فیروزآباد (شهر بهرام گور) فسا، داراب، جهرم، نی‌ریز، شهرهای تاریخی بازمانده از دوران گذشته‌اند. در دوران اخیر بعضی از روستاها تحت تأثیر عوامل مختلف جغرافیایی مانند چگونگی معیشت و تولید محصولات کشاورزی و افزایش جمعیت و موقعیت ارتباطی به شهر تبدیل شده‌اند که بهتر است به آنها روستا - شهر گفته شود؛ زیرا سیمای اقتصاد آنها عمدتاً برپایه کشاورزی و دامداری استوار است که به تدریج به سمت رواج فعالیت‌های خدماتی و صنعتی و بازرگانی تغییر شکل پیدا می‌کند.

شکل‌شناسی شهرهای فارس چگونه است؟

چهره و شکل شهرها هم از عوامل طبیعی و هم از عوامل فرهنگی تأثیر می‌پذیرد. عواملی مانند طرح گذرگاه‌ها و خیابان‌ها و کاربری زمین برای مقاصد خاص مانند واحدهای مسکونی، مراکز خرید، تأسیسات و ساختمان‌های دولتی، مکان‌های مذهبی و حتی سبک و شیوه ساختمان‌سازی و معماری، بر شکل مناظر و چشم‌اندازهای شهری تأثیر می‌گذارد. بنابراین، شکل‌شناسی، سیمای شهری در فارس مولود محیط جغرافیایی، شرایط فرهنگی و مدیریت شهری است. با توجه به اینکه هسته اولیه بیشتر شهرها مناطق روستایی بوده‌اند و شکل هسته‌ای داشته‌اند که با گذشت زمان سیمای آنها تغییر یافته است.

برهمن اساس، بیشترین شهرهای فارس به صورت‌های زیر تقسیم می‌شوند.

۱- شهرهای متمرکز و هسته‌ای: جهرم، داراب و کازرون، نمونه‌ای از این شهرها هستند که در آن‌ها مرکز شهر، محل تراکم جمعیت و عوامل تولیدی و تجاری و خدماتی است.

شکل ۸-۲- نقشه یک شهر هسته‌ای (کازرون)

شکل ۹-۲- بافت‌های سنتی و مدرن شهر

۲- شهرهای خطی : برخی از شهرهای فارس به شکل خطی دیده می‌شوند. بدین معنا که در این شهرها،

خدمات شهری در طول یک یا دو خیابان اصلی و در محل اتصال مناطق مسکونی شهر قرار گرفته‌اند. اگرچه این شهرها در گذشته دارای یک هسته مرکزی یا چند هسته فرعی بوده‌اند که پس از گسترش آنها، به یکدیگر پیوند خورده و بافت جدیدی را شکل داده‌اند. در این باره شهرهایی مانند : شیراز، لار و نی‌ریز را می‌توان نام برد؛ (از دبیر خود در مورد شهرهای هسته‌ای اطلاعات بیشتری کسب کنید).

شکل ۱۰-۲- نقشه یک شهر خطی (شیراز)

۳- شهرهای پراکنده : شکل دیگری از شهرهای

فارس که تعداد کمتری از شهرهای استان را دربرمی‌گیرند. در نتیجه به هم پیوستن قطعات پراکنده و جدا افتاده‌اند که در طول زمان، اکنون به صورت یک شهر واحد با بافت یکنواخت دیده می‌شوند؛ مانند : سروستان.

شکل ۱۱-۲- نقشه یک شهر پراکنده (سروستان)

جغرافیای انسانی استان

امروزه با توجه به افزایش جمعیت، توسعه شهرنشینی چهره و بافت شهرهای فارس دستخوش تغییر و تحول شده‌اند از جمله شیراز مرکز استان گسترش فضایی پیدا کرده‌است. این شهر علاوه بر اینکه مظاهر و چشم‌اندازهای تاریخی گذشته را کم و بیش حفظ کرده‌است؛ اما بافت‌های متنوع و جدیدتری در آن شکل گرفته‌است که شامل بافت حومه‌ای و بافت‌های ناپیوسته می‌باشد. این بافت‌ها قطعاتی جدا افتاده از کالبد اصلی شهرند که در حاشیه و پیرامون شهر اصلی به‌وجود آمده‌اند.

شکل ۱۲-۲- ساخت و سازهای جدید شهری

درس هشتم جمعیت و حرکات آن در استان

شکل ۱۳-۲. نقشه تراکم نسبی جمعیت استان فارس

با توجه به نقشه پراکنده‌گی جمعیت در استان فارس، ملاحظه می‌کنید که جمعیت در سطح استان به‌طور یکنواخت پراکنده نشده است. چرا؟

با توجه به راهنمای نقشه، نواحی مرکزی استان مانند شیراز، مرودشت، فسا و کازرون دارای جمعیت متراکم؛ نواحی شمال غرب و غرب استان مانند سپیدان و ممسنی، فیروزآباد دارای جمعیت متوسط و نواحی شرقی و جنوب شرق استان مانند لارستان و نیریز مناطق کم‌جمعیت استان می‌باشند.

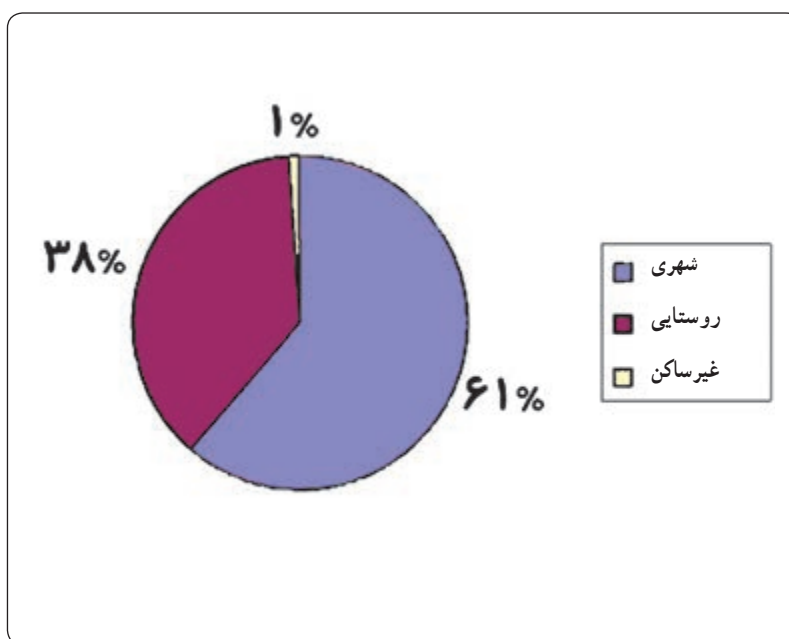
مطابق سرشماری سال ۱۳۹۰ استان فارس ۴,۵۹۶,۶۵۸ نفر جمعیت داشته که در مساحت ۱۲۲,۶۶۱ کیلومتر مربع پراکنده

شده‌اند.

تراکم نسبی جمعیت استان را محاسبه کرده و سپس با تراکم جمعیت کشور مقایسه کنید.

پراکندگی جمعیت استان فارس بر مبنای عوامل طبیعی (آب و هوا، آب، خاک و ناهمواری‌ها) و عوامل انسانی (منابع اقتصادی، راه‌ها، صنعت و ...) متفاوت است.

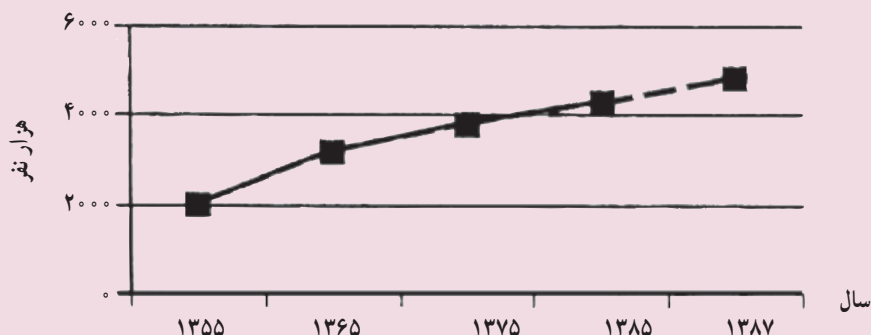

شکل ۱۴-۲- نمودار جمعیت استان برحسب مناطق شهری و روستایی به درصد

جمعیت کوچ‌نشینان، شهرنشینان و روستاییان

جمعیت کوچ‌نشینان استان فارس به علل مختلف از جمله اجرای سیاست اسکان و محدودیت عوامل محیط طبیعی روبه کاهش گذارده است و روز به روز از حجم آن کاسته می‌شود. همچنین ضریب رشد جمعیت افزایش یافته که بیانگر افزایش میزان مهاجرت روستائیان به شهرها و تبدیل برخی روستاها به شهر است. اختلاف شدید بین جمعیت شهرهای استان نشان‌دهنده نبودن تعادل در پراکندگی نقاط شهری در استان است.

شکل ۱۵-۲- نمودار رشد جمعیت استان در سال‌های ۱۳۵۵، ۱۳۶۵، ۱۳۷۵، ۱۳۸۵ و برآورد آن در سال ۱۳۸۷

جدول ۲-۲- رشد جمعیت استان فارس در سال‌های مختلف

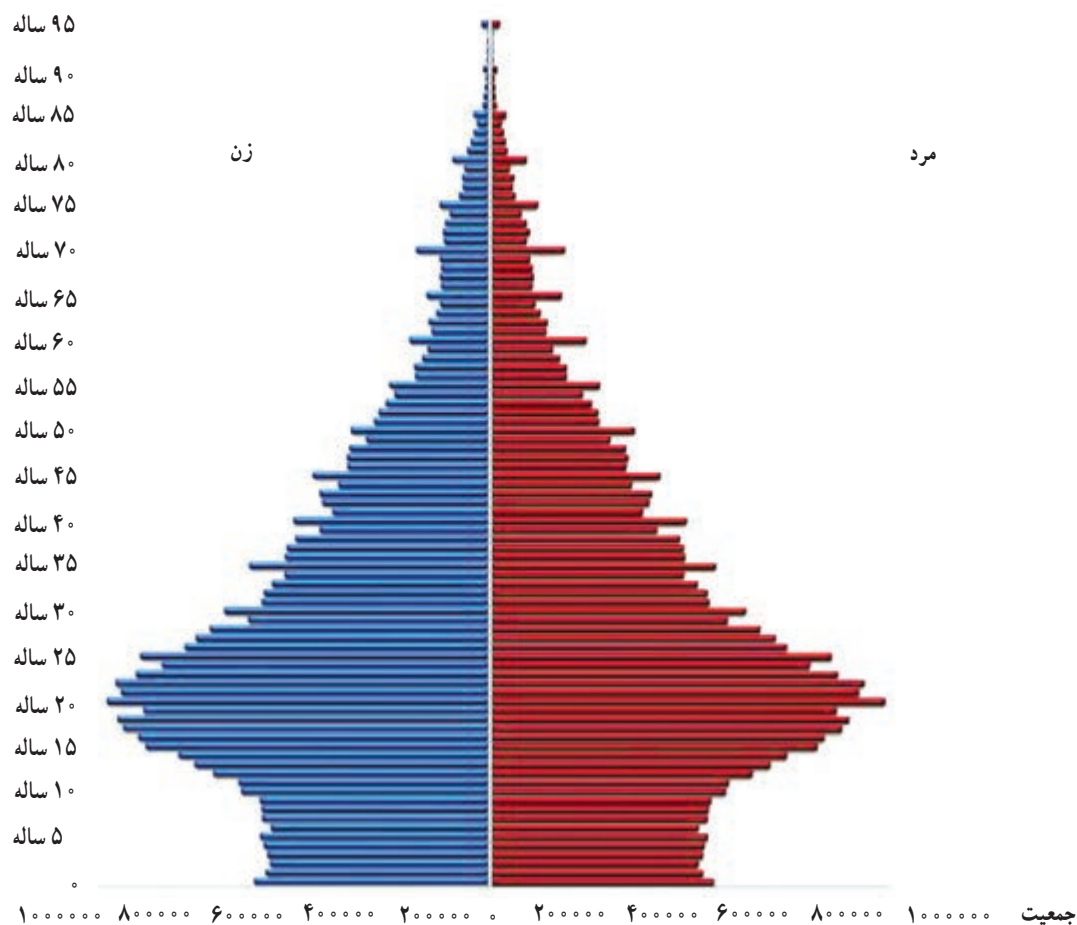
سال سرشماری	نرخ رشد
۱۳۳۵	-
۱۳۴۵	۴/۷
۱۳۵۵	۳/۵
۱۳۶۵	۶/۱
۱۳۷۵	۲/۱
۱۳۸۵	۱/۳

در جدول بالا میزان رشد جمعیت استان را با رشد جمعیت کشورمان مقایسه کنید.
رشد جمعیت در استان فارس چگونه است؟

روند رشد جمعیت طی دهه‌های گذشته سیر نزولی داشته است. علت نرخ رشد بالای جمعیت در دهه ۱۳۶۰ را می‌توان تحت تأثیر عواملی مانند سهل شدن شرایط ازدواج، بالا بودن نرخ مولید و افزایش میزان مهاجرت‌ها دانست. عوامل متعددی در کاهش نرخ رشد جمعیت در دهه ۱۳۸۰ مؤثر بوده است که از آن میان می‌توان به سیاست‌های کنترل و تنظیم خانواده، افزایش سطح سواد و آگاهی‌های اجتماعی و ... اشاره کرد.

بررسی هرم سنی جمعیت فارس

ساختار سنی با هرم سنی نمایش داده می‌شود.

شکل ۱۶-۲- هرم سنی و جنسی جمعیت استان فارس در سال ۱۳۸۸

با نگاه به هرم سنی جمعیت سال ۱۳۸۸ چه مسائلی را می‌یابید؟

جمعیت کدام یک از گروه‌های سنی بیشتر است؟

چرا قاعده هرم سنی جمعیت در سال‌های اخیر، کم‌عرض‌تر شده است؟